

Nr 617

Av herr Ståhl, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 160, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 160 med förslag till ändringar i taxeringsförordningen innehåller bemyndiganden till vittgående administrativa ingripanden i den medborgerliga friheten samtidigt som den pålägger de skattskyldiga medborgarna omfattande skyldigheter. Motiveringen till dessa åtgärder är det, enligt vad som antages, omfattande skattefusket. Denna motivering synes icke för så långtgående ingripanden som här föreslås tillräcklig. Genom nyligen vidtagna förenklingsåtgärder i deklarationsväsendet beträffande löntagare samt en- och tvåfamiljshus har eftersträfvats att frigöra arbetskrafter för granskningen av övriga deklARATIONER. I pressen ofta omtalade systematiska razzior visa, att redan nuvarande kontrollåtgärder icke äro ineffektiva; i den statliga reklamen innevarande år under deklarationstiden meddelades också, att falsk- och feldeklarationer så gott som alltid upptäcktes. Vid dylikt förhållande torde icke samtidigt sådant nödläge kunna påstås föreligga att nu föreslagna åtgärder äro ofrånkomliga.

Det synes vara en sund princip att ej införa bestämmelser, vilka man kan förutse icke komma att efterlevas, enär de sakna resonans och icke kunna upprätthållas, varför beivranden få karaktären av slump eller trakasseri och principen om allas likhet inför lagen eftersättes.

Förslaget vilar emellertid på en principiell bokföringsskyldighet för samtliga skattskyldiga: att i skälig omfattning — vad är det? — föra och för taxeringskontroll tillhandahålla räkenskaper och andra anteckningar, och detta för kontroll ej blott av egen utan även av annans taxering. Den enskilde skall därtill åläggas lämna uppgift om sina levnadskostnader och genom förvaring av verifikationer och därmed jämförliga handlingar eller på annat sätt vara beredd att i efterhand — upp till fem år — styrka sina uppgifter. Det torde vara känt, att redan den nuvarande bokföringsskyldighetens genomförande är mycket bristfällig, ehuru bokföringslagen allenast gäller begränsade kategorier, vilka dessutom kunna förutsättas äga kvalifikationer för uppgiften. Den nu åsyftade bokföringsskyldigheten skall omfatta alla skattskyldiga, kontrolluppgifter skola lämnas av »fysisk person, som varit skyldig att verkställa skatteavdrag enligt uppbördsförordningen», t. ex. av alla Sveriges husmödrar, som anlita tillfällig eller varaktig hemhjälp, »fysisk person, som haft fordran», skall lämna kontrolluppgift angående beloppet vid viss tidpunkt, »den, som bedrivit jordbruk, skogsbruk eller rörel-

se», skall uppgiva belopp, för vilket han under viss tid köpt eller sålt varor med angivande av varuslag och myckenhet, etc. Det torde vara klart, att den härför erforderliga bokföringen är en önskedröm, som aldrig kommer att kunna realiseras. All erfarenhet ger vid handen, att människor icke låta sig inordna i dylika normaler. Detta desto mindre som det, såsom kammarrätten framhåller, icke ens är säkert att den, som för riktiga anteckningar, blir trodd på sina uppgifter, och bokföringen därför kommer att i många fall te sig meningslös. Skulle förslaget genomföras och upprätthållas, böra de medborgerliga skyldigheterna noga fixeras genom allmän lag, samtidigt som man gör fullt klart för sig, att det komme att medföra att flertalet skattskyldiga måste anlita sakkunnig hjälp för fullgörande av bokförings- och arkiverings-skyldigheten, deklarationsskyldigheten och uppgiftsskyldigheten; på annat sätt skulle den enskilde icke kunna trygga sig mot taxeringsmyndigheternas sanktioner.

Förslaget giver vidare befogenheter åt administrativa myndigheter, som synas oförenliga med allmänna grundsatser om maktfördelningen mellan administrativa och judiciella myndigheter. Taxeringstjänstemän skola sålunda erhålla befogenhet att utan angiven begränsning inkräkta på enskilda livets helgd genom rätt att hos *envar* deklarations- eller uppgiftsskyldig granska icke blott bokföringen med tillhörande verifikationer utan även korrespondens, protokoll och andra handlingar rörande verksamheten, exempelvis en advokats eller läkares anteckningar om klienters och patienters förtroenden. Samtliga nu gällande stadganden angående tystnadsplikt skulle sålunda genombrytas av taxeringsmyndigheterna. Det fordras härför icke ens ett särskilt medgivande av domstol såsom enligt rättegångsbalken utan den enda bräckliga garantien är, att en administrativ myndighet, länsstyrelsen, till vilken dessutom taxeringsintendenten och taxeringsavdelningen höra, skall kunna medge diskretionspliktens upprätthållande, dock allenast »när synnerliga skäl föranleda därtill». Granskningsrätten går vida längre än den som exempelvis pantlånerörelsen eller skrothandeln är underkastad. Att den helt spränger gränserna för vad den enskilde har att finna sig i vid misstanke om brott är uppenbart. Någon objektiv prövning av att handlingarna verkligen fordras skall icke ens ske utan taxeringstjänstemännen kunna påfordra att genast få taga del av de handlingar, som skola granskas. Den tystnadsplikt, som ålägges granskningsmännen, utgör, såsom kammarrätten framhållit, icke någon tillräcklig garanti mot missbruk. Härför tala både den vida kretsen av de granskningsberättigade, deras åklagarställning och den skattskyldiges rimliga rätt att med samma åsidosättande av tystnadsplikten värja sig mot taxeringsmyndigheten.

Rättssäkerheten försvagas ytterligare därav, att den skattskyldige icke äger få lagligheten av taxeringsmyndighetens obegränsade föreläggande prövad på annat sätt än genom en vägran av lydriad och att legaliteten av taxe-

ringsmyndighetens åtgärder icke får prövas av domstol utan skall avgöras av administrativ myndighet och därtill av den myndighet, till vilken tjänstemannen själv hör, detta i strid mot alla sunda rättsprinciper. Denna oriktighet föreligger visserligen redan nu, såsom framgick av ett nyligen avgjort rättsfall, där en advokat av Ö Ä ådömdes ett vite av tvåtusen kronor för vägran att ställa sig förste taxeringsintendentens i Stockholm beslut om bokgranskning till efterrättelse. Vitet utdömdes å Ö Ä:s vägnar av skattedirektören i Stockholm — en i sanning opartisk domare i en tvist mellan stadens taxeringsmyndigheter och en skattskyldig. Överståthållarämbetets och länsstyrelsernas rätt att begagna tvångsmedel vid vägran att åttlyda taxeringsmyndighets beslut, skulle uppenbarligen få helt andra proportioner med den våldsamma utvidgning, som taxeringsmyndigheternas befogenhet enligt förslaget skulle erhålla.

Såsom sanktioner skall enligt förslaget införas en allmän rätt till sköns-taxering, när deklarationen synes taxeringsmyndigheten otillräcklig — d. v. s. ej giver tillräcklig inblick i den skattskyldiges förhållanden — förlo-rad besvär rätt och utsträckt rätt till eftertaxering. Skönstaxeringen innebär ett erkännande av självdeklarationssystemets misslyckande. Förlust av besvär rätt — som redan finnes men nu skulle väsentligen vidgas — innebär att staten skall tillgripa rättsvägran såsom reaktion mot förment orätt, en föga tilltalande inställning till rätten. Skall slutligen statens rätt till efter-taxering utsträckas bör rättvisan kräva, att den skattskyldige bleve tillerkänd alldeles enahanda rätt till omtaxering.

Det framlagda förslaget bär en totalitär prägel, som är oförenlig med en demokratisk rättsuppfattning. Det kan icke i en rättsstat erkännas, att statens fiskaliska intressen äro sakrosantare än dess intresse att beivra exempelvis bedrägeri och förfalskning och att sålunda det allmännas befogenheter att ingripa på det enskilda livets helgd och lagstadgad tystnadsplikt skulle vara annorlunda. Propositionens uttalande att kränkningen av den enskildes frihet skulle innebära ett rättssamhällets krav, är oriktigt och innebär ett förnekande av domarregeln, att det är bättre att giva en brottsling lös än plåga och pina honom som obrottslig är. Uppgiften, att en effektivare taxering skulle medgiva skatteminskning, ter sig föga sannolik i en tid, då man tillgriper skatter och tvångssparande icke blott i inkomstgivande utan jämväl i penningvårdande syfte. Det synes uppenbart, att ett genomförande av förslaget skulle avsevärt skärpa den irritation, för att icke säga förbitt-ring hos medborgarna, som redan gjort sig märkbar och som måste innebära de allvarligaste vådor för förtroendet till myndigheterna, statsauktoriteten och den allmänna laglydnaden.

Under återopande av det anförda hemställes,
att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande
proposition; samt
att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa
om ett nytt i ovannämnda delar omarbetat förslag i ämnet.

Stockholm den 19 april 1955

Manne Ståhl